

کتابخانه ملی قزاقستان

رأبزنن فرهنگی ایران در آلماتی

نگهداری کتب و دست‌نوشته‌ها گردد و برنامه کتابخانه‌های جمهوری در دیگر شهرها، بخشها و روستاها را منظم سازد. مخزن کتابخانه با روشهای گوناگون، از کتب و دست‌نوشته‌ها پر می‌شود. مثلاً درباره منطقه‌شناسی (جغرافیا) ۷۵۰۰۰ عنوان چاپی از سوی انجمن پژوهندگان تاریخ قزاقستان هدیه شد. همچنین از سوی کتابخانه‌های قزاقستان، کتابهایی به کتابخانه ملی ارسال گردید. نیز بعضی شخصیت‌های برجسته علم و ادب، کتابهایی به کتابخانه اهدا نمودند؛ از جمله، دانشمند ترک‌شناس، س. پارکوف، و نویسنده شهیر قزاق، سابت موقان، آثاری فراوان از کتابخانه‌های شخصی خود را به کتابخانه تقدیم کردند.

کتابخانه در سال ۱۹۳۷ به نام «کتابخانه پوشکین» (شاعر روس) نامگذاری شد؛ ولی در سالی که قزاقستان استقلال رسمی خود را اعلان کرد (دسامبر ۱۹۹۱)، «کتابخانه ملی قزاقستان» نام گرفت؛ و در سال ۲۰۰۰، کتابخانه جشن باشکوه نودمین سالگرد خود را برگزار کرد.

در سال ۲۰۰۱ شمار کتابها ۵۵۰۰۰۰ جلد بوده که امسال (۲۰۰۳) به ۵۵۷۸۰۰۰ رسیده است. در سال ۲۰۰۱، شماره مراجعه‌کنندگان از ۳۳۸۲۶۰۰ کتاب استفاده کرده‌اند. شماره مراجعه‌کنندگان در این سال، روزانه بین هزار تا دو هزار تن بوده و در سال ۲۰۰۲ به میانگین دو هزار نفر رسیده است. در سال ۲۰۰۲ جمعاً ۳۵۰۰۰ تن از کتابخانه استفاده کرده‌اند.

کتابخانه ملی جمهوری قزاقستان، بزرگ‌ترین کتابخانه آن کشور است. این کتابخانه، در کار کتابخانه‌شناسی و امور علمی - تحقیقی و روش‌شناسی و برنامه‌ریزی و تنظیم برنامه‌های کتاب‌شناسی مرکزی ویژه دارد.

این کتابخانه در سال ۱۹۱۰ م تأسیس شد. در سی و یکم دسامبر همان سال، دوستان علوم آموزشی در شهر ورنی (=آلماتی) به ایجاد تالاری به نام کتابخانه همت گماشتند، و در این راه، شهروندان خیر هزینه‌های لازم را فراهم ساختند، و از سوی مجلس شهری شهرداری به تصویب رسید و در ششم مارس ۱۹۱۱ درهای کتابخانه به روی خوانندگان گشوده شد.

بعد از گذشت بیست سال، یعنی در مارس ۱۹۳۱، از سوی هیئت کمیته اجرایی مرکزی قزاقستان، تأسیس «کتابخانه عمومی جمهوری سوسیالیستی قزاق» تأیید و تصویب شد و هیئت مزبور با درک افزایش علاقه‌مندان به مطالعه و تحقیق، این تصمیم را عملی ساخت.

این، آغازی بود برای کتابخانه ملی جمهوری که مرکز

کتابخانه ملی دارای چهارده تالار مطالعه است که هم‌زمان ۱۵۰۰ تن را در خود جای می‌دهند. این کتابخانه ۲۷۶ کارمند دارد که دو‌یست نفرشان کتابدارند.

در کتابخانه ملی، بیش از پنج میلیون کتاب و آثار کمیاب و کثیرالانتشار و روزنامه‌ها و مجلات مهم به بیش از صد زبان بین‌المللی وجود دارد. به غیر از اینها، یادداشتها، نقشه‌ها، صفحات صوتی گرامافون، فیلمها، میکروفیلما، میکروفیشها، اسلاید، انواع تمبرها، نمونه پوله‌های کشورها، عکسها، نقاشیها و ... نیز در بایگانی کتابخانه محافظت می‌شوند. هر سال بیش از دو‌یست هزار عنوان کتاب یا فصلنامه و روزنامه و اسناد مختلفی که با دستگاههای ویژه قابل مطالعه هستند، بر موجودی کتابخانه افزوده می‌شود.

براساس اختیارات حقوقی که از سال ۱۹۳۷ به کتابخانه داده شده و بر حسب توافقنامه کتابخانه با مراکز مطبوعاتی، کتابخانه‌های جهان و مراکز علمی، مآخذ و منابع مورد نیاز کتابخانه تأمین می‌شود.

کتابخانه روابط خود را با مراکز فرهنگی کشورهای مختلف روز به روز گسترش می‌دهد و سالهای متمادی است که با دو‌یست کتابخانه کشورهای مشترک‌المنافع و ۳۴ مرکز فرهنگی ملل دیگر و ۷۸ سازمان و نیز انجمنهای علمی - فرهنگی ارتباط و داد و ستد فرهنگی برقرار نموده است.

کتابخانه‌های کنگره آمریکا و دانشگاه هاروارد، هند، مصر، بریتانیا، نروژ و استرالیا همکاران همیشگی کتابخانه‌اند. در سالهای اخیر، کتابخانه‌های چین و ترکیه هم با کتابخانه ملی قزاقستان همکاری می‌کنند.

کتابخانه ملی قزاقستان فقط گنجینه کتاب و دست‌نویس قزاقها نیست، بلکه آثار نوشتاری همه ملل جهان را حفاظت می‌کند. در حال حاضر، آثار دست‌نویس و کمیاب در کتابخانه ملی به بیش از ۲۵۰۰۰ نسخه رسیده است. آثار مزبور به‌صورت زیر دسته‌بندی شده‌اند:

۱. نسخه‌های دست‌نویس

۲. آثار کتبی قزاق

۳. آثار کتبی ترکی و دیگر ملل شرق

۴. آثار تحقیقی سیاحان و محققان درباره قزاقستان

و آسیای میانه

۵. آثار کلیسایی اسلاویانها و آثار زبان روسی

۶. آثار چاپی اولیه اروپاییان و دیگر آثار زبانهای خارجی

۷. آثار اهدایی با امضای نویسندگانشان، و کتب تزیینی

آثار دست‌نویس قرن دوازدهم و سیزدهم میلادی تا امروز در این کتابخانه نگهداری می‌شود؛ از جمله، قرآن کریم. قزاقستان از زمان استقلال، برای گنجینه آثار دست‌نویس اهمیتی بیشتر قائل شده است. به دلیل اینکه گرفتار بررسی و نظارت کمونیستهای سابق نیست. از این رو، نه تنها در نظم بخشیدن نسخه‌های موجود در کتابخانه فعال هستند، که به جمع‌آوری آثار دست‌نویس نیز پرداخته‌اند. مثلاً در ۱۹۹۰، مراد القلوب خواجه احمد یسوی، در ۱۹۹۱ نسب‌نامه وی، و در ۱۹۹۲ نسخه‌ای از دیوان حکمت او به مخزن دست‌نویس کتابخانه سپرده شده است. یسوی با شاگردان بسیارش، به دلیل گسترش ادبیات ترکی - اسلامی در ادبیات و فرهنگ ترکستان، خراسان، قفقاز، ایران، آناتولی، کریمه، بالکان و دشت قپچاق تأثیر گذاشته است. در فاصله قرنهای هشتم تا سیزدهم میلادی، رنسانس اسلامی نورافشانی می‌کرد؛ و به‌راستی یوسف بالاساغونی، محمود کاشغری، خواجه احمد یسوی، سلیمان باقرخانی (حکیم آتا) و ابوالغازی، که آثار اسلامی خود را به زبانهای ترکی، جاغاتای و قپچاقی نوشته‌اند، شراره‌های همان رنسانس هستند، و در بارور ساختن فرهنگ اسلامی - ترکی، نقشی تعیین‌کننده داشته‌اند.

در مخزن نسخ دست‌نویس کتابخانه ملی قزاقستان، آثار ستارگان ادبیات شرق، مثل نوایی، نظامی، فردوسی، جامی، بدیل، شیخ علی، حافظ، سعدی، صوفی‌الله‌یار، موجود است.

اثر گرانبهای ابوالقاسم فردوسی در قرون سیزدهم و چهاردهم در سرزمین قزاق به‌طور گسترده منتشر شده است. شوقان ولی‌خان (۱۸۳۵ - ۱۸۶۵) محقق برجسته قزاق در کتاب تحقیقی خود، شش شهر، یا: درباره شش شهر استان مانلو (بخارای کوچک) در شرق چین چنین می‌نویسد: حاکم شهر چارکنت، یعقوب‌خواجه، فرزند دانیال خواجه، دستور داد شاهنامه به زبان ترکی قدیم ترجمه شود، و وظیفه ترجمه به خواجه شاهی جران نظام‌الدین اوغلو قلندر سپرده شد. وی در سالهای ۱۷۲۱ تا ۱۷۲۳ کار ترجمه را به پایان برد. نسخه مزبور، تنها نسخه شاهنامه به زبان

رئیس کتابخانه ملی را وزیر فرهنگ و تفاهم اجتماعی این کشور منصوب می‌کند. ۳۰۶۶ کتابخانه عمومی، به وزارت فرهنگ و تفاهم اجتماعی وابسته‌اند و زیر نظر کتابخانه ملی فعالیت می‌کنند. مثلاً مدیریت این کتابخانه، دوره‌های آموزش در حین اشتغال را برای تمام کتابخانه‌ها برگزار می‌کند.

اکنون خانم رزا بردی‌غالیوا رئیس کتابخانه ملی است. وی در سال ۱۳۸۱ ش در نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران شرکت کرد و بیش از چهارصد عنوان کتاب را به کتابخانه ملی ایران اهدا کرد. ایشان از کتابخانه ملی ایران دیدار کرده و متن پیشنهادی خود برای همکاری بین دو کتابخانه را به طرف ایرانی ارائه داده و هنوز پاسخ آن را دریافت نکرده است.

در بخش کتابهای خارجی، سیصد هزار جلد کتاب به ۵۴ زبان دنیا موجود است که حدود هزار جلد آن به زبان فارسی تعلق دارد.

این کتابخانه در حال تجهیز به سیستم رایانه‌ای است، اما در حال حاضر، بخشهایی از امور با رایانه و بخشهایی به شیوه گذشته فعالیت دارند.

۱. اطلاعات بیشتر درباره کتابخانه ملی قزاقستان، در نشانی اینترنتی آن کتابخانه موجود است: www.nlrk.kz

ترکی قدیم است که در کتابخانه ملی قزاقستان محافظت می‌شود. نسخه یاد شده را بای اولی در ۱۹۲۷ به کتابخانه سپرد.

در مخزن دست‌نویس‌های قدیم کتابخانه ملی قزاقستان، خمسة نظامی گنجه‌ای (۱۱۴۱-۱۲۰۹) وجود دارد. کتاب دست‌نویس وی در ۱۴۸۸ رونویسی شده است، و مخزن الاسرار، خسرو و شیرین، اسکندرنامه، لیلی و مجنون و هفت پیکر را شامل می‌شود، و مجموع آنها ۵۸۴ صفحه است که متنشان در هر صفحه در چهار ستون نوشته شده است. دو صفحه آغاز خمسة به رنگ طلایی مزین و با خط نستعلیق نگاشته شده است.

نخستین منظومه حماسی قزاق، بر-تارغن، تا ۱۹۱۷ نه بار چاپ شد و شمارگان آن به ۳۳۸۰۰ رسید. و. و. رادلف، شرق‌شناس مشهور، منظومه سابق‌الذکر را در ۱۷۸۰ به روسی، و سپس به آلمانی، ترجمه کرد، و در اثر معروف خود، نمونه‌های ادبیات مردمی طوایف ترک، نیز این منظومه را گنجانده. از کتب چاپی قزاق، صوفی‌الله‌یار (۱۸۰۶)، سیف‌الملک (۱۸۰۷)، خواجه ناصر، بهرام‌گور و جامع التواریخ ادامه میراث گذشتگان‌اند، که در تمام آثار یادشده، پیوند ادبیات ایران و قزاق را به خوبی می‌توان حس کرد.^۱

